

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Kabeltracé(s) Gemini windparken tot aan de Eemshaven

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

15 april 2013 / rapportnummer 2577-41

1. Voorlopig oordeel over het MER, kabeltracé

Typhoon offshore wil de windparken Buitengaats en ZeeEnergie (totaal ongeveer 600 MW) aanleggen in het Nederlandse deel van de Noordzee ten noorden van Schiermonnikoog. Voor het windpark en het zeetracé van de kabel zijn in 2009 m.e.r.-procedures¹ doorlopen en zijn Wbr-vergunningen² afgegeven. Ten opzichte van 2009 is het voornemen gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn: totaal 150 turbines van 4 MW in plaats van 156 turbines van 5 MW, een toename van het rotoroppervlak, een wijziging van het funderingstype en optimalisatie van het tracé van de kabelverbinding naar het vaste land.

De ministers van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken hebben de Commissie voor de m.e.r. (hierna de Commissie)³ gevraagd het milieueffectrapport (MER) te toetsen. Het onderhavige advies gaat over het MER-gedeelte van het kabeltracé. Over het windparkgedeelte van het MER heeft de Commissie een separaat toetsingsadvies uitgebracht.⁴

Voorlopig oordeel

De Commissie is van oordeel dat het kabeltracégedeelte van het MER nog niet voldoende informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming. Het bevat de volgende essentiële tekortkomingen:

- de morfologische stabiliteit van gebieden in de Waddenzee en Noordzeekustzone wordt overschat. Hierdoor zijn de benodigde diepteligging van de kabel en daarmee samenhangende milieueffecten onduidelijk;
- bij het oostelijke aanlandingsalternatief zijn de conclusies over effecten op Groot zee-gras onvoldoende onderbouwd en mogelijk te positief ingeschat. Voor de westelijke aanlanding is overigens wel voldoende informatie;
- het MER en de Passende beoordeling houden nog geen rekening met nieuwe informatie over de effecten van de kabelaanleg op riffen en daaraan verbonden natuurwaarden in het gebied 'Borkumse Stenen'.

De Commissie adviseert deze tekortkomingen voorafgaand aan besluitvorming aan te vullen.

Op basis van dit voorlopig oordeel is op verzoek van de ministers de advisering van de Commissie tijdelijk opgeschort om de initiatiefnemer de gelegenheid te geven aanvullende informatie aan te leveren. Zodra de ontbrekende informatie beschikbaar is, wordt de toetsing vervolgd.

Het MER en de Passende beoordeling concluderen dat het gekozen kabeltracé de natuurlijke kenmerken van de Natura2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone niet aantast. De Commissie vindt deze conclusie alleen navolgbaar:

- indien de aanlegwerkzaamheden in de Waddenzee met zekerheid plaatsvinden buiten de werp-, zoog- en verhaarperiode van de Gewone zeehond;

¹ Door de energiebedrijven BARD Engineering GmbH en Global Wind Support GmbH. Over dit project heeft de Commissie eerder geadviseerd onder projectnummer 1764 en 1766, zie verder www.commissiemer.nl.

² Wet beheer rijkswaterstaatswerken.

³ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie, haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Zie voor projectgegevens en stukken, voor zover digitaal beschikbaar, ook www.commissiemer.nl.

⁴ Zie het advies van de Commissie onder projectnummer 2746 op www.commissiemer.nl.

- voor de westelijke aanlanding in de Eemshaven (geen baggerwerkzaamheden en verder weg van percelen Groot zee gras). Voor een oostelijke aanlanding is op basis van de beschikbare informatie aantasting niet uit te sluiten.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en in hoofdstuk 3 geeft ze een aanbeveling voor de besluitvorming over geofysisch bodemonderzoek.

2. Toelichting op het voorlopig oordeel

2.1 Morfologie en veilige diepteligging

Het MER beschrijft op pagina C.32 kwalitatief de effecten van verminderde dekking (blootspoeling) van een kabel. In bijlage 9 van het MER wordt daarnaast specifiek ingegaan op de morfologische dynamiek van de vaargeul van de Eems. Het MER geeft aan dat de effecten van verminderde dekking groot kunnen zijn, en dat dit betekent dat om deze dekking te verhogen er in de toekomst opnieuw activiteiten plaats moeten vinden met invloed op het milieu. Bij onderhoud – zoals reparatie en vervangingswerkzaamheden – zijn ingrijpende werkzaamheden nodig. De Commissie onderschrijft deze conclusie. In het MER wordt niet aangegeven of dergelijke reparaties alleen buiten ecologisch ‘kritische perioden’ zullen worden uitgevoerd en wat de milieuconsequenties zullen zijn bij werken binnen ecologisch gevoelige perioden.

Om de kans op verminderde dekking (blootspoeling) en daarmee ingrijpende reparatie- of vervangingswerkzaamheden zo klein mogelijk te maken gaat het MER in op de morfologische stabiliteit van gebieden en een minimaal benodigde veilige diepteligging.

De bepaling van de minimaal benodigde diepteligging voor de kabel is de Commissie onduidelijk, het MER volgt twee aanpakken.

Aanpak 1

In het MER lijkt op basis van vier meetopnamen over een periode van bijna 25 jaar de standaarddeviatie bepaald te zijn (zie bijvoorbeeld figuur 4, pagina C.16). De standaarddeviatie wordt gebruikt als een maat voor de dynamiek (kleine standaarddeviatie weinig verandering en visa versa). In de meetopnamen zit ook nog een systematische sprong door een verandering in meetmethodiek van Rijkswaterstaat. In zo’n geval brengt het gebruik van de standaarddeviatie grote onzekerheden met zich mee en kan (hoge) bodemdynamiek in de meetperiode onopgemerkt blijven. Hierdoor wordt de kans op eventuele reparatie- of vervangingswerkzaamheden onderschat.

Aanpak 2

Het MER geeft op pagina C.32 ook een andere aanpak voor het bepalen van de minimaal benodigde diepteligging: “...De begraafdiepte is 3 meter onder de huidige bodemligging. In laag dynamische gebieden betekent dit een veel grotere dekking dan door Rijkswaterstaat wordt vereist. Wanneer 3 meter onder de huidige bodemligging minder diep is dan de historische bodemligging (de diepst waargenomen bodemligging) is gekozen voor de historische bodemligging als begraafdiepte...”. Het is de Commissie onduidelijk welke historische bo-

demligging hierbij bedoeld wordt. Maar ook bij gebruik van de maximale historische bodemdiepte is het risico op verminderde dekking en blootspoeling naar oordeel van de Commissie reëel. Dit vanwege de verwachte dynamiek in het gebied.⁵ Op andere plaatsen is deze diepteligging mogelijk aan de conservatieve kant (hoge kosten). Met andere woorden het lijkt onlogisch om een kabel juist zó diep in te graven dat die bij historisch maximale bodemverandering bloot komt te liggen. Het zou logischer zijn om de kabel juist onder dat bodemniveau te leggen.

De Commissie vindt het belangrijk dat voorafgaand aan de besluitvorming duidelijkheid bestaat over de kans op verminderde dekking en mogelijk blootspoeling en eventueel benodigde mitigerende maatregelen. Dat inzicht is gewenst om onnodig vaak uitvoeren van herstelwerkzaamheden te voorkomen en daarmee de kans op milieueffecten te minimaliseren. Beide aanpakken uit het MER geven geen voldoende betrouwbaar beeld.

Een kansrijke wijze om een voldoende betrouwbaar beeld te krijgen is om een diepteliggingcriterium te baseren op 'sweepzones'⁶ aan de hand van historische dieptekaarten. Hiermee is de kans dat de dynamiek van geulen, platen en zandbanken over het hoofd gezien wordt veel kleiner. In bijlage 9 van het MER zijn dergelijke dwarsdoorsnedes op basis van dieptekaarten opgenomen voor tracégedeelte bij de vaargeul van de Eems. Een vergelijkbare aanpak voor het overige tracédeel, op basis van (goed beschikbare) historische diepte- en navigatiekaarten kan een betrouwbaar beeld geven van de dynamiek en de minimaal benodigde (variabele) diepteligging langs het kabeltraject.

De Commissie vindt het essentieel voorafgaand aan het besluit in een aanvulling op het MER een analyse te maken van de morfologische dynamiek van het hele tracé op basis van historische dieptekaarten. Geef hierbij aan wat dit betekent voor de (langs het traject variabele) minimaal benodigde diepteligging van de kabel.

2.2 Effecten op natuur, Groot zeegras

Voor de oostelijke aanlanding dient bij de Eemshaven gebaggerd te worden, voor de westelijke aanlanding niet. Het MER geeft aan dat Groot zeegras aanwezig is nabij de oostelijke aanlanding en op iets grotere afstand in het gebied Hond-Paap. Het MER stelt dat bij aanlegwerkzaamheden weliswaar vertroebeling zal optreden en dat vertroebeling effecten op Zee-gras kan hebben door verminderd doorzicht (lichtdoordringing) en door bedekking van percelen. Het MER stelt vervolgens dat de vertroebeling beperkt is, zodat geen significante gevolgen zullen optreden. Voor de onderbouwing hiervan wordt onder meer verwezen naar de passende beoordeling. In de Passende beoordeling⁷ wordt echter juist gesproken over aanzienlijke vertroebeling. De Commissie acht deze conclusies daarom niet navolgbaar en daarmee onvoldoende onderbouwd.

⁵ Zie bijvoorbeeld: **Oost, A.P.** (1995) *Dynamics and sedimentary development of the Dutch Wadden Sea with emphasis on the Frisian Inlet*. Ph.D. Thesis, Utrecht University, 455 pp.

⁶ De 'sweepzone' is een verticale doorsnede van een strand- of plaatprofiel gedurende een bepaalde periode, begrensd door de minimale en maximale bodemligging in die periode. Deze methode is een goede manier om de seizoensafhankelijke variatie, maar ook lange termijn wijzigingen in het profiel zichtbaar te maken.

⁷ Zie de vertroebelingsstudie vanaf pagina 39, bijlage 20 van de Passende beoordeling.

Mocht gekozen worden voor het oostelijke aanlandings tracé – uit het MER blijken geen (milieu)voordelen voor deze aanlanding en in de ontwerpbesluiten wordt geen melding van dit tracé gemaakt – dan adviseert de Commissie de verwachte effecten op percelen Groot zee-gras beter te onderbouwen. Een overzicht is dan gewenst van wat bekend is over de seizoensafhankelijke troebelheid van het water in het Eems-Dollardgebied, extremen tijdens stormen, etc. Op basis hiervan kan dan ingeschat worden in welke orde-grootte eventuele effecten door de bijdrage van het onderhavige project zullen liggen.

Aantasting natuurlijke kenmerken Waddenzee

Voor het Natura2000-gebied Waddenzee zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld voor het Habitattype 1140. Een verbetering van de kwaliteit van slik- en zandplaten, waaronder een uitbreiding van zee-grasvelden maakt hiervan onderdeel uit. Gezien de hierboven geconstateerde onduidelijkheden over effecten op Groot zee-gras bij de oostelijke aanlanding vindt de Commissie de conclusie niet navolgbaar dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura2000-gebied de Waddenzee op voorhand uit te sluiten is.

De Commissie adviseert – indien de oostelijke aanlandig actueel is in de besluitvorming – in een aanvulling op het MER de effecten op percelen Groot zee-gras door een verhoogde slibgehalte uit te werken. Geef hierbij aan wat verminderd doorzicht (lichtdoordringing) en bedekking met slib betekent voor Groot zee-gras. Onderbouw op basis hiervan conclusies over aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura2000-gebied de Waddenzee.

2.3 Effecten op natuur, verstoring Gewone zeehond

De effecten van de aanleg van de kabels op de Gewone zeehond zijn in het MER voldoende uitgewerkt. Het MER stelt dat geen negatieve effecten op zeehonden zullen optreden als de werkzaamheden niet plaatsvinden in de werp-, zoog- en verhaarperiode van de Gewone zeehond. In de bijlage van het MER met de werkplanning is aangegeven dat werkzaamheden in de periode van 15 mei tot 1 september om die reden vermeden worden. Als er grote tegenvallers in het werk zijn, bijvoorbeeld door harde wind, kan uitloop niet uitgesloten worden (zie bijvoorbeeld de planning van Van Oord pagina 48, bijlage 7 van het MER). Zo'n uitloop kan wel eens fors zijn. Het MER is daarin optimistisch en gaat niet in op tegenvallers en hoe hiermee om te gaan.⁸

De Commissie adviseert bij de besluitvorming rekening te houden met eventuele vertraging en aan te geven wat hiervan de consequenties zijn voor de planning van de aanlegwerkzaamheden en de effecten op zeehonden.

Aantasting natuurlijke kenmerken Waddenzee en Noordzeekustzone

De Commissie is het alleen eens met de conclusie dat de gekozen kabelroute naar de Eemshaven door de Waddenzee de 'natuurlijke kenmerken' van de Waddenzee niet aantast indien

⁸ Ter illustratie het MER geeft in bijlage 7 aan dat wordt gestart met het uitrollen van de kabel vanuit de Eemshaven in maart. Bij een kleine uitloop van de werkzaamheden zal men daardoor uitkomen in een gebied waar in die periode Gewone zeehonden dan hun jongen werpen.

buiten de werp-, zoog- en verhaarperiode van de Gewone zeehond op het wad wordt gewerkt.

2.4 Effecten op natuur, riffen Borkumse Stenen

De kabel loopt door het gebied 'Borkumse Stenen', één van de Gebieden met Bijzondere Ecologische Waarde (Lindeboom et al. 2005). Dit gebied kan als Natura 2000-gebied worden aangewezen.⁹ Uit recent onderzoek van Bos & Paijmans (2012) blijkt een groot areaal riffen in het plangebied. Het rapport geeft aan dat aan deze riffen ecologische waarden verbonden (kunnen) zijn (Zeehonden en Habitatype 1170). Het MER en de passende beoordeling houden hier (nog) geen rekening mee, mogelijk omdat ten tijde van het opstellen van het addendum op het MER het rapport van Bos & Paijmans (2012) nog niet beschikbaar was. Eventuele effecten op natuurwaarden dit gebied zijn daarom nog onvoldoende in beeld.

De Commissie verwacht dat een eventueel effect op Habitatype 1170 in het gebied 'Borkumse Stenen' samen zal hangen met eventuele aantasting van gebieden met stenen en grind (riffen). Vanuit het oogpunt van de aanleg heeft het waarschijnlijk technisch de voorkeur deze gebieden te vermijden om beschadiging van apparatuur te voorkomen.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER in te gaan op:

- eventuele effecten op natuurwaarden verbonden aan riffen in het gebied Borkumse stenen;
- mogelijkheden om gebieden met riffen te ontzien;
- de wijze hoe hiermee rekening gehouden wordt bij de aanlegwerkzaamheden.

3. Overige opmerkingen

De Commissie hoopt met onderstaande aanbevelingen een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming. De opmerkingen in dit hoofdstuk hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen.

3.1 Bodemonderzoek

Het MER stelt dat geofysisch bodemonderzoek zal worden uitgevoerd, maar de methode is niet duidelijk beschreven. Het is de Commissie dan ook niet duidelijk of technieken worden gebruikt zoals airguns, die door de onderwatergeluidemissies aanzienlijke effecten kunnen hebben op vissen en zeezoogdieren.

De Commissie adviseert informatie over milieuvriendelijker technieken voor geofysisch bodemonderzoek bij de afwegingen over vergunningvoorschriften te betrekken.

⁹ Brief staatssecretaris, aanvullende Natura 2000-gebieden op de Noordzee, kenmerk DGNR-PDN2000 / 12381836, 30 januari 2013. De Commissie wijst erop dat het ook voor nog niet formeel aangewezen Natura 2000-gebieden van belang is na te gaan of een voornemen eventuele toekomstige instandhoudingsdoelstellingen kan belemmeren. In het MER en in de Passende beoordeling wordt hierop nog niet ingegaan.

VOORLOPIG

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: Typhoon Offshore en de minister van Economische Zaken en de minister van Infrastructuur en Milieu (I&M)

Bevoegd gezag: de minister van Economische Zaken en de minister van Infrastructuur en Milieu (I&M)

Besluit: vaststellen en/of wijzigen van vergunningen voor de offshore windparken ZeeEnergie en Buitengaats (projectnummer 2746, zie verder www.commissiemer.nl) en vaststellen en/of wijzigen van vergunningen en rijkinspassingsplan voor het kabeltracé en de aanlanding van de elektriciteitskabel voor de Gemini windparken (projectnummer 2577)

Categorie Besluit m.e.r.:

plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie D24.2

plan-m.e.r. vanwege Passende beoordeling

(mogelijk) wijziging project-m.e.r. voor categorie C5.1 (oud), D22.2 en D24.2

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 24 november 2012

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 25 november 2011 t/m 5 januari 2012

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 24 november 2011

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 15 maart 2012

kennisgeving MER in de Staatscourant van: 15 februari 2013

ter inzage legging MER: 15 februari tot en met 29 maart 2013

aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 23 januari 2013

voorlopig toetsingsadvies uitgebracht: 15 april 2013

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

prof. dr. P.L. de Boer

drs. S.J. Harkema (werkgroepsecretaris)

dr. G.W.N.M. van Moorsel

dr. D.K.J. Tommel (voorzitter)

ir. R.N. Walter

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die

gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies :

- MER windparken Gemini, Arcadis 19 oktober 2012;
- Passende beoordeling Gemini, Arcadis 19 oktober 2012;
- Soortbeschermingstoets Gemini, Arcadis 19 oktober 2012;
- Aanvullende informatie 18 januari 2013, met daarin:
 - addendum MER en PB Gemini
 - nieuwe samenvatting MER Gemini;
 - nieuwe bijlagen 4, 9 en 13

De reactie op de beoordeling MER en Passende beoordeling Gemini windparken van RWS ontbreekt in deze map (wel op inhoudsopgave). De Commissie heeft hier geen inzage in gehad.

De Commissie heeft geen zienswijzen of adviezen via bevoegd gezag ontvangen.

Voorlopige toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Kabeltracé(s) Gemini windparken tot aan de Eemshaven

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

